The Byelorussian Times

ЧАС
Двумоўны беларускі
часапіс у З.Ш.А.

No.12, Vol.2, November 1977 9-06 Parsons Blvd., Flushing, N.Y. 11357 Price $1.00

60-th ANNIVERSARY OF THE FIRST ALL-BYELORUSSIAN CONGRESS

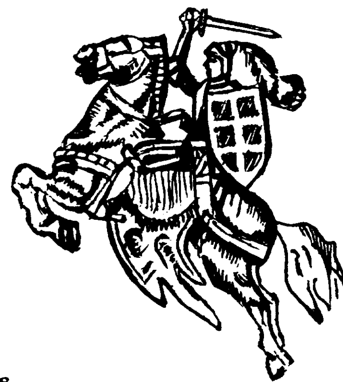

MESSAGE BY THE PRESIDENT OF THE COUNCIL OF THE BYELORUSSIAN DEMOCRATIC REPUBLIC

Dear Friends!

On behalf of the Council of the Byelorussian Democratic Republic I extend to you its sincere greetings on the 60-th Anniversary of the All-Byelorussian Congress which met in Miensk in December 1917.

Noting this jubilee, we must also recognize the great heroism and deep patriotism displayed by those Byelorussian organizations which contributed to the calling of the Congress. It was a period of difficult war-time conditions. Byelorussia was occupied by the Russian army and in Miensk there were more Russian soldiers than the native inhabitants. After the Bolsheviks took control in St. Petersburg they organized a local Russian-Bolshevik Executive Committee in Byelorussia which attempted to assume power in Byelorussia and opposed the Byelorussian National Revolution. The Bolshevik Committee disarmed Byelorussian military units in Miensk, prevented other Byelorussian units from reaching the city, and in general tried to obstruct the organization of the Byelorussian army and the formation of national organizations. In addition, communications with Miensk were difficult and sporadic.

Yet, in spite of all these obstacles, 1872 delegates from all parts of Byelorussia arrived in Miensk for the All-Byelorussian Congress which convened on December 15, 1917. Although the first sessions lasted three days – December 15-17 – many delegates had come to Miensk one week before the opening session to take part in preparatory work.

The delegates approved by an absolute majority a resolution calling for the re-establishment of an independent Byelorussian state, a Republic with a democratic form of government. In these climatic deliberations the delegates showed great patriotism, political awareness and sound judgement.

The resolution of the All-Byelorussian Congress nullified the self-styled Russian-Bolshevik administration in Byelorussia. The Bolshevik Executive Committee, reacting to these events, ordered the Russian army stationed in Miensk to surround the building housing the All-Byelorussian Congress. The Russian army broke into the building and after an intense struggle which lasted late into the night, the delegates were ejected into the street by the superior numbers and arms of the Russian soldiers.

In spite of the fact that the All-Byelorussian Congress represented all segments of Byelorussian population and consisted of representatives of nearly all democratic, revolutionary and socialist parties, including Bolsheviks, the Bolshevik Executive Committee justified its dispersal of the All-Byelorussian Congress on the grounds that the Congress was nationalistic, 'bourgeois', reactionary, and did not recognize the Bolshevik administration. Such attitude toward the All-Byelorussian Congress, a majority of which was comprised of working men, contradicted even Lenin's principles of self-determination of nations, including the separation from the Russian empire.

The dispersal of the First All-Byelorussian Congress by the Bolsheviks evoked strong resentments throughout Byelorussia, among other nations of the former Russian empire and even among conscientious Russians. The presumption of the Bolsheviks to interfere with the right of the Byelorussian nation to determine its own fate enraged all Byelorussians and especially their delegates to the Congress. On the next day after the dispersal the Congress met in a closed session at a railroad station. All rights and powers of the Congress were transferred to a Congressional Council consisting of 71 persons until such time when the Legislative Assembly of the All-Byelorussian Congress could be convened.

Three months later the Congressional Council was transformed into the Council of the Byelorussian Democratic Republic which on March 25, 1918, proclaimed the independence of the Byelorussian Democratic Republic.

Due to our heroes, the organizers and the delegates to the First All-Byelorussian Congress, the Byelorussian National Revolution was succeeded by a new era in Byelorussian history – an era of intensified struggle for the renewal of Byelorussian statehood.

This struggle has become a duty of all Byelorussians, of the entire Byelorussian nation, and above all of that part which today is in the free world.

LONG LIVE A FREE AND INDEPENDENT BYELORUSSIA!
FAME TO HEROES, ORGANIZERS AND DELEGATES TO THE FIRST ALL-BYELORUSSIAN CONGRESS!
AN END TO THE RUSSIAN-BOLSHEVIK ADMINISTRATION IN BYELORUSSIA!

Dr. V. Zuk-Hryskievich
President of the Council of the Byelorussian Democratc Republic

THE SLUCAK FRONT - Byelorussian Democratic Republic fights for independence

The Byelorussian Democratic Republic's (BDR) armed struggle for independence and survival is commemorated each year by all Byelorussians in the Free World. The battles which were fought near Slucak, Byelorussia, in November and December 1920, were crucial to the fate of an independent Byelorussian state.

This year, a commemorative meeting was held in New York on December 11, 1977, at which Dr. Vitaut Kipel was the principal speaker. Dr. Kipel gave the chronology of events in Byelorussia from March 25, 1918 when the independence of the BDR was proclaimed, up to the end of 1920 when the Red Army defeated the armed units of the BDR near Slucak.

According to Dr. Kipel, the Bolsheviks in Byelorussia at that time were weak and lacked organizational stability. The Byelorussian Soviet Socialist Republic which was proclaimed by the Bolsheviks in January, 1919, was soon discarded in favor of a new Byelorussian-Lithuanian Soviet Socialist Republic. But that 'commonwealth' Republic did not meet Stalin's approval and it, too, was discarded despite protests from its organizers. In 1920 the Byelorussian Soviet Socialist Republic was formed anew. Thus, from March 1918 through the end of 1920, the only functioning government in Byelorussia was the Byelorussian Democratic Republic.

In November, 1920 the Red Army attacked the military units of the BDR numbering about 10 000 men near Slucak. It is a tribute to the courage, the resourcefulness and the determination of Byelorussia's fighting men that they were able to maintain a formal military front for a month against the five million-men Red Army. In the end they were defeated and many of them fled to Poland where they were accused of being Communists and met fate not much better than they would have received at the hands of the Bolsheviks.

Dr. Kipel and other speakers raised the question of why Poland and Lithuania were able to retain their independence, while Byelorussia did not. The answer lies in the substantial military and financial aid which both Poland and Lithuania received from the West. Byelorussia received no aid at all. The government of the BDR made numerous requests for aid to the U.S. and other Western nations which were ignored.

The aid given to Poland and Lithuania was, however, due to the self-interest of the Western countries involved. Thus Germany created a small and weak independent Lithuanian state in 1918 which would be Germany's doorway for future expansion eastward. Poland was created by France strictly as a buffer zone between Western Europe and the Russian empire. On the other hand, no Western nation had any need for an independent Byelorussia.

All speakers stressed the need for Byelorussian émigrés in the West to concentrate their activity in the political area so that when the opportunity will arrive for Byelorussia to regain her independence, the West will not again refuse aid.

The Byelorussian Times
ЧАС Двумоўны беларускі часапіс у З.Ш.А.
9–06 Parsons Blvd.
Flushing, N.Y. 11357
U.S.A.
A Byelorussian Newspaper
Published bimonthly in January, March, May, July, September and November.
Dr. Roger Horoshko, Publisher
Publication Number 345170
Subscription $5 per year
Second Class Postage Paid at Flushing, N.Y. 11355
„ЧАС"
Двумоўная
беларуская газэта
Выходзіць 6 разоў на год у студзені, сакавіку, травені, ліпені, верасьні й лістападзе.
Др. Р. Гарошка, Выдавец
Падпіска 5 даляраў на год

Basil Pleskacz honored as 'Ethnic of the Year' in Michigan

On Oct. 2, 1977, six Michigan residents were nominated 'Ethnic of the Year' at the *International Gala II* affair sponsored jointly by the Ethnic Council of Michigan and the International Institute of Metropolitan Detroit. The 'Ethnic of the Year' nomination is bestowed upon a Michigan citizen who has demonstrated a high degree of involvement in the social, cultural and political life of his community.

One of these is Basil Pleskacz, a well-known leader in the Byelorussian community in Michigan. The remaining five nominees include two Americans, and one each of Bulgarian, French and Hungarian descent.

At a large banquet which included representatives from the offices of the Governor and Mayor of the City of Detroit among a long list of distinguished guests, each 'Ethnic of the Year' received a certificate listing his contributions to the cultural and social development of Michigan and especially the City of Detroit.

The *Byelorussian Times* is very proud that Mr. Pleskacz has earned such high distinction and honor in his state and wishes to join with his many friends in congratulating him on his achievement.

The Proclamation by the Mayor of Detroit issued on the occasion of the *International Gala II* is given below:

PROCLAMATION
International Gala II

Detroit is a city made up of nationalities from every corner of the globe, as witness the dozens of ethnic groups that take part in the city's summer-long Ethnic Festival each year.

Ethnicity is what has made Detroit the great city it is, for each nationality and racial group has contributed toward the building of a community that can only prosper.

Sunday, October 2, 1977 marks the date of International Gala II, a time when members of the various ethnic groups in Greater Detroit gather to emphasize the diversity as well as harmonious relationship among each of our cultures, and to demonstrate how we are, though different, very much alike.

Therefore, I, Coleman A. Young, Mayor of the City of Detroit, issue this Proclamation in tribute to the many ethnic groups whose members have helped Detroit to move forward, and thanking the Ethnic Council of Michigan and the International Institute of Metropolitan Detroit for jointly sponsoring this festive event: International Gala II.

– Coleman A. Young

An article on this subject in Byelorussian appears elsewhere in this paper.

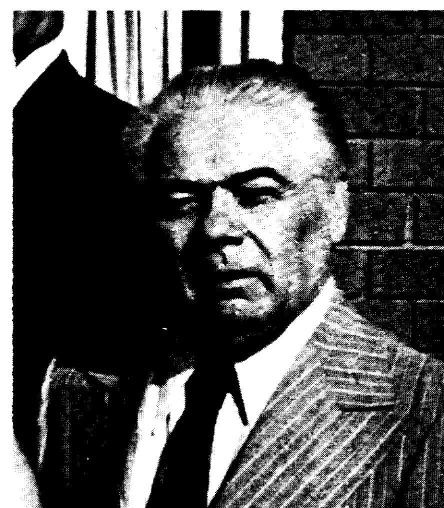
Basil Pleskacz

Bukovsky speaks at a labor meeting in Chicago

Vladimir Bukovsky, a leading Soviet dissident and a representative of the new Russian emigration, was invited by the Chicago Federation of Labor and Industrial Unions Council to address its meeting on November 15, 1977.

Mr. Bukovsky gave a copy of his speech to Byelorussians in Chicago with the following inscription in his handwriting: *To brothers Byelorussians with best wishes for national re-birth. V. Bukovsky.*

The speech was intended for labor audiance and dealt almost exclusively with questions of labor in the USSR and related matters. The following is a summary of Mr. Bukovsky's speech:

ON THE RIGHT TO STRIKE

The Soviet Union has signed various international agreements recognizing the right of the workers to strike, but it made no attempts to incorporate this right in its own statutes. The penalty in the USSR for a peaceful strike is imprisonment of up to three years, while the penalty for sit-downs or picketing, which belong to the category of 'mass disorders' is imprisonment up to 15 years or death. In several incidents of strikes in the USSR the maximum sentences were imposed and dozens of strikers were killed by machine-gun fire.

SOVIET LABOR UNIONS

Ficticious Soviet labor unions exist, but their purpose is to prevent the rise of a genuine workers' movement. Soviet labor unions are part of the party and governmental apparatus and help in carying out the government's plans. Workers' complaints to the labor unions are passed on to the KGB, the Soviet secret police. For many years the chairman of the Soviet labor unions was a former chairman of the KGB.

UNEMPLOYMENT

There are many unemployed persons in the Soviet Union. The authorities, however, blame the unemployed individual for his inability to find work, classify him as a 'parasite' and send him out to forced labor in Siberia.

CRIME

Accustomed to lack of rights, Soviet workers prefer to steal anything that can be sold on the black market, rather than dare make demands for higher pay. This is very useful to the authorities, since nerly everyone can be tried for theft and not for his political convictions. In general, crime in the USSR is very widespread, and alcoholism and drug addiction flourish.

SLAVE LABOR

In all there are about 3 million prisoners in the USSR, a little more than one percent of the population. Such a high percentage of convicts is artificially supported by the government, mainly out of economic considerations.

A prisoner is cheap labor, which can easily be shifted by the authorities from one branch of the economy to another or sent to do the most difficult and unprofitable work in a hostile climate. In this manner all of the so-called 'great constructions of Communism', e.g., dams, canals, roads, and northern cities were created. It was mostly forced hand labor with very little mechanization.

These millions of people are all removed from the sphere of normal consumption, which is very convenient for the regulation of demand, in view of the constant shortages of goods in the USSR. Spoiled, rotten food, for which there is no demand in the population, is supplied to the prisoners.

If a general amnesty were suddenly declared in the USSR, it would cause an economic catastrophe.

Prisoners are used in varied projects and products of their labor are often included in the stream of Soviet export goods. Thus, when you see Soviet products here on the American market, you can be sure that they contain a portion of slave labor.

HUMAN RIGHTS

Some people in the West assert that the problem of human rights for people in less-developed countries is not as essential as the struggle against poverty. I do not think that these two problems can be separated, because lack of rights gives rise to poverty, and poverty increases the lack of rights.

It is precisely for this reason that the movement for human rights in the USSR, along with purely intellectual rights, defends the rights of workers. More and more workers are joining the movement. They understand that only in this way can the vicious circle of lack of rights and poverty by broken.

FOREIGN AID TO THE USSR

Everybody knows that the greatest achievements of Stalin's five year plans, on which the slave labor of the prisoners was used, were created with the application of Western, mostly American technology. Every time the inefficient Soviet economy experiences a need for re-equipment and aid, Western countries readily come to its aid. Is it so difficult to understand that in the last analysis any economic aid to the Soviet Union or the East European countries, which is not made conditional upon specific and strictly enforced criteria serves only to strengthen a totalitarian regime?

It is completely evident that investments of Western capital in the USSR, which are calculated to exploit cheap labor, are directly harmful to the interests of Western workers. I am certain that American labor unions at least have the right to investigate all cases of investment of American capital in the USSR and the conditions of labor and pay in the areas where American capital is needed, and that they will not allow profiteering at the expense of the lack of rights of Soviet workers.

HELSINKI AGREEMENT

The Helsinki Agreement has created in the USSR and the other countries of Eastern Europe a broad movement for its strict observance. In the USSR a number of groups were formed to observe the compliance with the Agreement. We knew that the Communist countries from the very beginning had no intentions of observing the articles dealing with human rights. The members of the Soviet Helsinki Group collected a considerable body of information on the violations of human rights in the USSR and presented this material to the governments of the 35 countries which signed the Agreement. At this moment more than half of the members of these groups have been arrested for their activities, which speaks all the more convincingly about the intentions of the Soviet government.

BELGRADE CONFERENCE

At present, however, during the convention of the Belgrade Conference, which is discussing compliance with the Helsinki Agreement, one gets the impression that the delegates of a majority of the Western nations have completely forgotten the purpose of the Conference. Precisely at the moment when the Conference should have demanded an accounting from the Communist oppressors, the Western representatives are suddenly quite reticent in their statements about human rights.

It looks as if the Western countries signed the Helsinki Agreement for Machiavellian purposes to conceal their secret agreements with the Soviet Union.

EXCHANGE OF PEOPLE AND INFORMATION

A basic principle of the Helsinki Agreement is the exchange of people and information. We have constantly demanded its observance, but we demand a real exchange, not a fictitious one which presently exists.

Delegations of Western parliamentarians, duly elected by their peoples, travel to the Soviet Union. Labor union leaders representing the interests of the workers go there. And whom do the Soviets send here under the guise of Soviet parliamentarians and labor leaders? Party officials,

continued on page 7

Rally for Senator Goodman

On Oct. 30, 1977, the Republican Heritage Groups (Nationalities) Council of New York held a rally at the Copacabana Club in New York in support of State Senator Roy Goodman, the Republican candidate for Mayor of the City of New York.

Over three hundred persons from the various nationality groups attended the rally, including six representatives from the Byelorussian-American Republican Club of New York.

The speakers included Michael Sotirhos, Chairman of the New York Heritage Groups who aslo served as the master of ceremonies at the rally, the guest of honor, Senator Roy Goodman, and our well known friend, Senator Jacob K. Javits.

Following the speeches in support of Senator Goodman, both Senators Javits and Goodman mingled with the guests, discussing various items of interest to the participants, and posing for photographs for the ethnic press.

Dr. R. Horoshko, Mr. G. Kuryllo, Senator Roy Goodman and Dr. V. Kipel pose for a picture at the rally.

Senator Jacob K. Javits meets the Byelorussian group

and is introduced to the Byelorussian press.

The fate of the Hungarian Crown of St. Stephen is uncertain

President Carter wants to return the crown to Hungary but faces stiff opposition

In early November it became known that President Carter decided to return the Crown of St. Stephen to Hungary. The crown is the symbol of Hungarian nationhood and has been in American custody since the last days of World War II.

The crown was a coronation gift from Pope Sylvester II to Stephen, Hungary's first King in the year 1000. The Byzantine-style crown is encrusted with gems, decorated with icons and surmounted by an inclined cross. In addition to the crown, President Carter plans to return a gold scepter, an orb and gold-embossed mantle.

The Crown of St. Stephen is a national symbol to the Hungarians who trace their country's nationhood and conversion to Christianity to that period in history.

The crown and jewels were turned over to American military authorities at the end of World War II by members of Hungarian military guard who feared that they would otherwise fall into the hands of advancing Soviet troops.

The crown was used in the coronation of more than 50 Hungarian kings and no state ceremony was considered legitimate without it. Among Hungarians there is a belief that as long as the crown is safe, so is Hungary.

Now President Carter intends to give the crown to the Communists contrary to the conditions under which the U.S. received the crown from the Hungarian guard in 1945.

The Crown of St. Stephen

Publicly, the reason stated for the return of the crown is supposedly to 'improve relations' between Hungary and the U.S. Congressman Zablocki, expressing this view in the House of Representatives on Nov. 4, said: '... but let us make some gesture which would encourage the evolution to more political and economic freedom in Hungary and to better relations between our two countries.'

On the other hand, there is very strong opposition to the return of the crown to the Hungarian puppet regime, first of all from Hungarians themselves, and from all of the Captive Nations and other organizations opposed to Communism.

The leader of the opposition in the Congress is Representative Mary Rose Oakar (D. Ohio) who, together with thirty other Congressmen, co-sponsored a bill which would forbid the transfer of the crown without Congressional approval.

On Nov. 9, the House Subcommittee on Europe and Middle East held hearings on this subject. On Nov. 17, George Meany, the powerful U.S. labor leader, wrote a letter of protest to President Carter, and on Nov. 29, a huge opposition rally was held in Washington D.C.

Showing solidarity with the Hungarians, Captive Nations organizations sent protests of their own. The following is a telegram sent by the *Byelorussian Times* on Nov. 11 to Mr. Steven Koczak, a witness at the Congressional Hearings on this subject and who agreed to publicize this and other protests in the Congress:

Dear Sir:

As publisher of the *Byelorussian Times* and on behalf of Americans of Byelorussian descent I strongly protest against the Administration's decision to send the Crown of St. Stephen to Budapest.

Dr. Roger Horoshko, Publisher
Byelorussian Times

At this time it is not clear whether President Carter will respond positively to the protests and the fate of the Crown of St. Stephen remains uncertain.

ПАДЧАС ВАЙНЫ Й У ЧАСЕ СУПАКОЮ

працяг з 11-га нумару

ў Заходняй Нямеччыне, ведама, што найменьш 171 чалавек было забіта на граніцы, уключаючы 70 на Бэрлінскай сьцяне. За гэты самы пэрыяд было блізу 4000 пагранічных здарэньняў – выбухаў і стрэлаў.

Урадоўцы ў Боне прыпушчаюць, што ў Усходня-Нямецкіх цюрмах знаходзіцца 7000 палітычных зьняволеных і што найменьш 4000 зь іх засуджаныя ад 2х да 10ці гадоў за „праступства ўцёку з Рэспублікі", за падгатоўку або дапамогу іншым уцякаць.

Згодна ўмовы з Усходняй Нямеччынай, многіх з гэтых палітычных зьняволеных, Бон можа выкупіць за грошы: у 1970х гадох у такі спосаб было выкуплена 6000 чалавек за 240 міліёны даляраў.

Пальшча таксама прадае Немцаў – 125 тысяч чалавек за 900 міліёнаў у долярах або пазыках да гэтага часу.

Гон Конг

Амаль 30 гадоў пасьля камуністычнага перавароту ў Кітаі, кожны дзень блізу 100 Кітайцаў пераходзіць граніцу да гэтай ангельскай калёніі.

За гэты пэрыяд часу, безупынная плынь уцекачоў моцна перагрузіла фізычныя магчымасьці й абсталяваньні гэтай малой калёніі, толькі 1029 кв. км. вялічынёю. Пасьля Другой Сьвятовай Вайны, насельніцтва Гон Конгу было 600000, а сяньня налічвае 4.5 міліёнаў.

У 1973 годзе паўстаў крызыс, калі Пэкін пазволіў 56000 Кітайцам, пераважна свайму непажаданаму элемэнту, легальна перайсьці ў Гон Конг. У той час 75000 іншых Кітайцаў перайшлі граніцу нелегальна.

У 1974 годзе Англія была змушана падпісаць умову з Кітаям, згодна каторай Кітай абмяжуе лягальныя пропускі, а Англічане будуць выдаваць і аддаваць назад тых уцекачоў якія нелегальна пераходзяць граніцу. У выніку гэтага, у 1976 годзе толькі 11000 Кітайцаў атрымала легальны пазвол пераехаць у Гон Конг. Афіцыйна падаецца што ў гэтым самым годзе нелегальных уцекачоў было 6000, але многія дыпляматы цьвердзяць, што іх было каля 25000. Кожны месяц Гон Конг выдае, прыблізна, 100 уцекачоў назад у Чырвоны Кітай.

Для тых Кітайцаў, якія ня могуць атрымаць пазволу на выезд, дарога да Гон Конгу ёсьць вельмі цяжкая. Многія зь іх праходзяць пехатою й уначы сотні кілямэтраў, унікаючы па дарозе паліцыі й войска. Толькі малы працэнт зь іх падыходзіць нават блізка да сваё мэты – да ваколіц Гон Конгу. Тыя, што сюды прыйдуць, спатыкаюцца з вялікімі праблемамі пераходу граніцы. Некаторыя пераплываюць глыбокую затоку, дзе часта можна спаткацца з акуламі. Некаторыя хаваюцца ў адной з многіх лодак якія стала плаваюць паміж Гон Конгамі Кітаям. Яшчэ іншыя рызыкуюць пераход праз сухаземную граніцу.

ПЕРАЛІК УЦЕКАЧОЎ АД КАМУНІЗМУ – 24 МІЛІЁНЫ

ЗА 20 ГАДОЎ ПАСЬЛЯ ДРУГОЙ СЬВЯТОВАЙ ВАЙНЫ

З Усходняй Эўропы	16.2 міліёнаў
З Кітаю	1.4 міліёнаў
З Паўночнай Карэі	5.0 міліёнаў
З Індо-Кітаю	1.2 міліёнаў
З Кубы	0.31 міліёнаў

ПАСЬЛЯ 1964 ГОДУ

З Камуністычнай Эўропы	70000 на год
З Кітаю	36000 на год
З Індо-Кітаю	больш як 250000 пасьля камуністычнай выйгры ў 1975 г.
З Кубы	500000

Інда–Кітай

Сяньня, агульная сытуацыя ў камуністычным Інда–Кітаі акрэсьліваецца прыгнечаньнем, страхам, безнадзейнасьцяй і массавымі ўцёкамі.

За 20 месяцаў камуністычнага рэжыму ў Паўдзённым Ветнаме, Лаос і Камбодыі, больш як 250000 Інда-Кітайцаў уцяклі ад камунізму. Тысячы больш, ніхто наведае колькі, уцякаючы загінулі; некаторыя на моры ў сваіх маленькіх лодках, якіх ніхто не знайшоў, а іншыя ад куляў пераходзячы граніцу ў Тайлэнд.

ЗША прынялі 144000 Ветнамскіх уцякачоў, Францыя 20000, Канада 6000 і меньшыя колькасьці папалі ў Аўстралію, Заходнюю Нямеччыну, а нядаўна ў Ізраіль.

Чаму столькі ўцякае? Перадусім уцякаюць тыя Ветнамцы, якія супрацоўнічалі з Амэрыканцамі й з Сайгонскім урадамі. Тысячы іншых уцякалі, і далей уцякаюць, таму што яны ня могуць вытрымаць жорсткага камуністычнага рэжыму, палітычнай рэпрэсіі й эканамічнай катастрофы.

Ад 200000 да 500000 Паўдзённых Ветнамцаў былі высланы гэтым рэжымам да далёкіх перавыхаваўчых лягероў.

Больш як адзін міліён асобаў был прымусова высялены з гарадоў й высланы ў так званыя „новыя эканамічныя раёны". Там, у джунглі, як выжывуць, яны павінны будаваць новыя сельска-гаспадарчыя цэнтры.

Заходнія місіянеры, каторых камуністычны рэжым выгнаў, расказваюць, што ад 15000 да 20000 Ветнамцаў, уключаючы цэлыя сем'і, законьчылі самагупствам.

Заходнія ўрадоўцы аблічваюць, што паміж тых Ветнамцаў, якія пробуюць уцячы, ад палавіны да двух трэціх зь іх гіне.

У Камбодыі ад 600000 да 2 міліёнаў асобаў, з 8 міліённага народу, камуністы зьнішчылі. Гэтая лічба ўключае прыблізна 100000 былых дзяржаўных урадоўцаў, вайскоўцаў і інтэлігенцыю, каторых камуністы расстралялі. Іншыя памерлі пры вымушанай эвакуацыі некалькіх міліёнаў чалавек з гарадоў у джунглю.

У Лаосе сытуацыя аказалася, аднесна, найлягчэйшай для жыхарства – камуністы вывязьлі ад 40000 да 50000 чалавек да „перавыхаваўчых цэнтраў."

– Др. Р. Гарошка

НОВЫ СЬВЯТАР БАПЦ

Айцец Расьціслаў Войтэнка

18-га сьнежня, сёлета, у Саборы Жыравіцкай Божай Маці ў Клывэлэнд, быў рукапаложаны ў сан сьвяшчэньніка Протодыякан а. Расьціслаў Войтэнка. Акт рукапалажэньня выканаў Яго Эмінэнцыя Мітрапаліт Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы Андрэй у саслужэньні а. Рыгора, а. Максіма й Протодыякана а. Міхася Страпко.

Вітаючы а. Др. Расьціслава Войтэнка, Уладыка Мітрапаліт сказаў, што айцец Расьціслаў Войтэнка, прыймаючы сьвятарскі сан, прыняў адначасна найбольш ганаровую й найбольш адказную працу, сяньня найбольш патрэбную, – маральна-духовага аздараўленьня грамадзтва. Адначасна з гэтым, Уладыка Мітрапаліт сказаў, што а. Расьціслаў ёсьць лучнікам паміж старэйшымі й малодшымі, і, што Ен ёсьць першым беларусам-сьвятаром, які ніколі ня вучыўся ў нармальнай беларускай школе, апанаваў самастойна беларускую й царкоўна-славянскую мовы.

Пасьля заканчэньня Службы Божай, у царкоўнай салі быў прыгатаваны парафіянкамі Сабору абед, падчас якога віталі нова-рукапаложанага а. Расьціслава.

Першай гаварыла Матушка Марыя Войтэнка, матка айца Расьціслава. Горача вітаючы свайго сына з прыняцьцем Сьвятарства казала: „Даражэнькі Расьціслаў! Сяньня Ты прыняў на сябе цяжкі але ганаровы абавязак сьвяшчэньніка Б.А.П.Ц. Сяньня Ты ўступіў на цяжкі й цярністы шлях свайго жыцьця, жыцьця для іншых, для дабра свайго народу. Я ўпэўнена што Ты ніколі ня збочыш з гэтага шляху й будзеш сільным у сваёй веры ў Бога й свайго народу. Хай Бог Табе дапамагае."

У гэткіх чулых словах, Матушка Марыя Войтэнка пераказала, свайму адзінаму сыну запавет ня толькі ад самой сябе, але й ад св. памяці а. Др. Віктара.

Др. Язэр Сажыц гаварыў, што ўсё духавенства Б.А.П.Ц. выконвае сваю праваслаўна-місыянерскую працу бяз усякай узнагароды.

Сп. Др. Валенцін Гарошка, Др. Права, вітаючы а. Др. Расьціслава сказаў, што а. Расьціслаў сяньня ёсьць экспэртам ня толькі цывільнага й карнага права, але й тэолёгічна-царкоўнага.

Др. Уладзімер Бакуновіч, вітаючы а. Др. Расьціслава, сказаў, што ў асобе а. Р. Войтэнка, мы так сама можам павітаць даўно-чаканы паварот новай беларускай гэнэрацыі (моладзі) да канкрэтнай нацыянальнай беларускай працы.

Сп. Інж. Янка Бруцкі, гаварыў аб маральна-грамадзкіх праблемах нашага грамадзтва.

Сп. Ягаўдзік гаварыў, што вельмі добра, што у нас беларусаў у ЗША укараніўся мэтад падвойнасьці ў працы. Сп. Ягаўдзік разумее гэткую падвойнасьць у працы маючы на ўвеце духавенства, што некаторыя сьвятары, працуюць для царквы без узнагароды, або толькі за малую аплату, а адначасна выконваюць нармальную зарабковую працу ў іншым мейсцы.

Спадар Мікалай Войтэнка, Скарбнік Кансысторыі БАПЦ, зьвярнуўся з заклікам да прысутных, каб перасылалі ахвяры на будову Царкоўнага Цэнтру ў Дораты.

КАЛЯДНАЕ АРХІПАСТЫРСКАЕ ПАСЛАНЬНЕ
Дастойнаму Сьвятарству й ўсім Багалюбным Праваслаўным Вернікам Народу Беларускага на Бацькаўшчыне й на Чужыне

ХРЫСТОС НАРАДЗІЎСЯ!

„Раство Тваё Хрысьце Божа наш, зазьяла людству сьвятло розуму...“
(Калядны трапар)

З Вялікім і радасным сьвятам, Сьвятам Жыцьця, Надзеі, Перамогі, Радасьці й Шчасьця людзей і народаў – Раством Хрыстовым, віншуем Вас Дарагія Браты й Сёстры!

Раство, гэта Вялікае Сьвята! Раство апавяшчае нам, што ў асобе Ісуса Хрыста, Сам Бог прыйшоў да нас, каб абвясьціць для абяздоленага чалавецтва волю й супакой, новы дзень славы й перамогі. Праз Раство Хрыстовае прынесена спасеньне роду людзкому й трыўмф справядлівасьці над няпраўдаю. Раство, гэта поўня часу, гэта выкананьне прароцтваў і яно абвяшчае нам рэальнасьць сьветлай надзеі, якая нараджвала й родзіць гэрояў веры, змагароў за лепшае заўтра, за волю.

У прароцтве пра адраджэньне справядлівасьці прарок Ісайя ў нарад жэньні Хрыста бачыць, што народ, які ў цемры ходзіць, Сьвятло вялікае ўгледзіць і над тымі, што сядзяць ў краі цемры – сьмерці. Сьвятло вялікае зазьяе над імі. Бо нарадзіўся нам Сын Божы й улада на раменях Яго й ададуць Яму імя Эмануіл, што азначае з намі Бог!

У гэты вялікі дзень радуюцца ня толькі Нябёсы, але й мы сыны зямлі радуймася радасьцю нявымоўнаю й усклікайма: „З намі Бог, разумейце народы й пакарайцеся. бо з намі Бог...“ Адчуўшы-ж веліч Раства Хрыстова мы пачынаем разумець, чаму ясьлі Бетлеемскія прыцягнулі мудрацоў з усходу.

Сьвяты Ян Залатавусны кажа, што „Сьвята Раства Хрыстова важнейшае за ўсе сьвяты, бо гэтае сьвята мае свой пачатак і аснову. Калі-б Хрыстос не нарадзіўся, ня было-б і сьвята Хрышчэньня, і каб не перанёс мукаў і не памёр на крыжы, ня было-б і Пасхі, апосталы не атрымалі-б Духа Сьвятога, а таму ня было-б Пяцідзесятніцы.“

Да Раства Хрыстовага Сьвет ня ведаў Ангельскай песьні „Слава Богу на вышнях і на зямлі мір сярод людзей добрай волі“ (Лук. 2,14). Гэтаю радаснаю песьняю царква заклікае людзей падзяліцца, сустракаючы Народжанага Хрыста, А таму, як-жа ня радавацца нам у гэты дзень? Як ня цешыцца ў дні заснаваньня нашае царквы й замацаваньня нашае веры?

Кожны чалавек, на якой ступені ўмысловага развою не знаходзіўся-б заўсёды імкнецца разьвязаць пытаньне аб прызначэньні чалавека, аб істоце чалавечага жыцьця. Напрыклад: чаму гэтак зырка сьвеціць сонца, а навакол і сярод нас, гэтак шмат злосьці, аднак чалавеку хочацца жыць. І што гэта за векавечная тайна? У чым ёсьць сутнасьць чалавечага жыцьця? Што чалавек з сябе ўяўляе? Адкуль прыйшоў? Куды адыходзіць?

Каб разьвязаць гэтыя пытаньні, людзі доўга чакалі на прыход на зямлю Спаса, нашага Ісуса Хрыста. І калі споўнілася поўня часу, Ён прыйшоў, нарадзіўся ад Прасьвятое Дзевы Марыі ў Бэтлееме, зыйшоўшы з неба на зямлю. Нарадзіўся як Чалавек, каб людзі маглі Яго бачыць, слухаць, вучыцца. Прыйшоў на зямлю, каб самога сябе прынесьці за нас у ахвяру, памерці на крыжы. Аб гэтым асабліва выразна сьветчыць Ягоная бязьмерная любоў да нас. Аб гэтым гаворыцца ў сьв. пісаньні, што „Бог так палюбіў сьвет, што Сына Свайго паслаў на зямлю памерці за нас, каб кожны, хто ўверуе ў Яго, меў жыцьцё вечнае. Вось чаму так радасна ў часе Калядных Сьвятаў мы стараемся нібы быць лепшымі, каб хоць часткова апраўдаць любоў Божую да нас і да блізкіх нашых. І хацелася-б нам каб Сваім нараджэньнем Хрыстос прасьвятліў Сваёю любоўю й тых, што ня адчуваюць гэтае радасьці, каб ўсе людзі злучыліся з Богам, рабілі дабро адзін аднаму, як і вучыць нас Хрыстос, Спасіцель наш.

Ад часоў нараджэньня Хрыста зьяе для нас вечнае жыцьцё, якое згодна слоў Яна Багаслова, было ў Айца й зьявілася нам. Той, хто жыве ў сьвеце недасяжным і, на Каго й ангельскія чыны ня могуць глядзець – зьявіўся да нас, каб збавіць нас ад грахоў нашых. А што можа быць больш радасным для чалавечае душы? Дзеля гэтага й сказаў пастушком Ангел: „ня бойцеся, бо вось я аб'яўляю вам вялікую радасьць“ (Лук. 11–10). І кожны, хто веруе ў вечнае жыцьцё й дбае аб спасеньні свае душы, ня можа ня радавацца ў гэты дзень, у дзень Вялікага Сьвята, а сьв. Царква ў гэты дзень сьпявае „Радуйся душа хрысьціянская!“

Вітаем усіх з Вялікім Сьвятам Раства Хрыстовага з найлепшымі малітоўнымі пажаданьнямі й заклікаем паднесьці свае вочы да неба й у глыбіні душы прасіць нованароджанага Хрыста, каб прасьвятліў увесь сьвет евангельскаю навукаю й накіраваў ўсіх да свае Сьвятыні Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы.

ХРЫСТОС НАРАДЗІЎСЯ – ЯГО ПРАСЛАЎЛЯЙЦЕ!

З Ласкі Божае,
+Пакорны ў богу Мітрапаліт Андрэй
+Пакорны ў Богу Архіяпіскап Мікалай

Да Гадавіны Пастаўленьня Мітрапаліта Грыгора Цамблака ў Наваградку ў 1415 Годзе

Каб уявіць сабе значэньне Наваградзкага Праваслаўнага Сабору 1414 году, неабходна перанесьціся думкамі да сівых часоў запачаткаваньня Праваслаўнае Царквы на нашай Бацькаўшчыне. Паводле гістарычных фактаў, на нашых землях праваслаўная вера пашыралася даволі рана. Ужо на пачатку адзінаццатага сталецьця (6513) ў 1005 годзе,былі заснаваныя япіскапскія кафэдры ў Полацку й Тураве. Пазьней, у 1137 годзе адчынена япіскопія ў Смаленску. З прыняцьцем праваслаўя ў народных масах праявіліся глыбокія нутраныя працэсы духовага адраджэньня. Нядаўныя грубыя язычнікі, пад уплывам Праваслаўнае Царквы становяцца багалюбівымі хрысьціянамі. Паднялася дабрадзейнасьць і маральнасьць. У народнай сьведамасьці выпрацоўваліся новыя паняцьці аб жыцьці й новыя ідэі, якія людзі стараліся застасаваць у сваім жыцьці. Выяўляюцца глыбока-пабожныя адзінкі, якія прысьвячаюць сваю дзейнасьць і жыцьцё ў служэньні Богу й людзям. Сярод іх вылучаюцца праведнікі, якія пазьней залічаны да ліку сьвятых як: прэп. Еўфрасінія князёўна Полацкая, сьв. Кірыла Тураўскі, сьв. Аўраам Смаленскі, сьв. Апанас Берасьцейскі й шмат іншых.

Як нам ведама з гісторыі, у 1291 годзе была заснавана Праваслаўная Мітраполія з сядзібай у Наваградку – сталіцы Вялікага Княства Літоўскага. Першым яе Мітрапалітам быў грэк Феафіл. Мітраполія была зацьверджана Канстантынопальскім Патрыярхам. Другім мітрапалітам Наваградзкае Мітраполіі быў зацьверджаны беларус Раман (1354–1362). Па сьмерці Мітрапаліта Рамана быў мітрапалітам Кіпрыян-балгар, які кіраваў Мітраполіяй (1375–1389). Па сьмерці Мітрапаліта Кіпрыяна, Вялікі Князь Вітаўт пачаў рабіць захады да Канстантынопальскага Патрыярха, на пасьвячэньне ў мітрапаліта свайго кандыдата Феадосія, але Патрыярх не згадзіўся на гэта й у 1408 годзе пасьвяціў свайго кандыдата грэка Фоцiя. Цераз год ён прыехаў у Вялікае Княства Літоўскае. Тут ён затрымаўся на паўгода й стараўся атрымаць прызнаньне ад Вялікага Князя Літоўскага, Вітаўта. Але В. К. Вітаўт быў незадаволены адказам Патрыярха паставіць мітрапалітам Феадосія, згаджаўся прызнаць Фоція пад умоваю, што ён застанецца ў Кіяве й абыйме мітрапалічы прастол В. К. Літоўскага. Але Мітрапаліт Фоці жадаў мець сваю сядзібу ў Маскве. У Кіяве ён прабыў толькі паўгода, паехаў у Маскву адкуль хацеў кіраваць і мітраполіяй В. К. Літоўскага. З пачатку, у 1411 і 1412 годзе Мітр. Фоці час ад часу наведваў В. К. Літоўскую мітраполію, а пазьней зьяўляўся шмат радзей, а наапошку ўвесь час аставаўся ў Маскве. Гэтыя кароткачасныя наведваньні Мітр. Фоція не задавалялі Вялікага Князя Вітаўта. Ягоным вялікім жаданьнем было, мець Мітрапаліта ў сваёй дзяржаве, а не ў варожай Маскве. Мітр. Фоці, будучы грэкам, ня ведаў фактычнага палажэньня царкоўных справаў у В. К. Літоўскім, дзе праваслаўныя мелі сваіх мітрапалітаў і цяпер жадалі мець яго на стала. Яны не жадалі ніякае залежнасьці ад Масквы, ані палітычнае ані царкоўнае. Маючы ўсё гэта на ўвеце, В. К. Вітаўт вырашыў дамагацца ад Канстантынопальскага Патрыярха свайго мітрапаліта й абдумоўваў, як дасягнуць гэтае мэты. Пасьля адмовы Патрыярха на пасьвячэньне Феадосія, В. К. Вітаўт зьвярнуў сваю ўвагу на архімандрыта Грыгора Цамблака, пляменьніка мітрп. Кіпрыяна, чалавека добра адукаванага, былага Ігумена двух манастыроў: Дачанскага ў Старой Сэрбіі й Палінаірскага ў Грэцыі. В. К. Вітаўт пазнаёміўся з ім у Вільні, калі ён ехаў у адведзіны да свайго дзядзькі Мітрапаліта Рамана ў Маскву, але даведаўшыся аб ягонай сьмерці, затрымаўся на даўжэйшы час у В. К. Літоўскім, дзе ён адбываў Божыя службы ў розных парафіях і праславіўся сваімі пропаведзямі. Архім. Грыгор падабаўся В. К. Вітаўту, які лічыў яго найлепшым кандыдатам на мітрапаліта В. К. Літоўскага.

З гэтай мэтай быў скліканы Сабор усіх япіскапаў В. К. Літоўскага й Галічыны ўвосень 1414 году ў Наваградку ў якім прынялі ўдзел япіскапы: чарнігаўскі, тураўскі, полацкі, луцкі, уладзіміра-валынскі, перамышльскі, і холмскі. Пры адчыненьні Сабору В. К. Вітаўт сказаў прамову ў якой зазначыў: „Шкада мне глядзець, што мясцовая Царква ў заняпадзе, а чужыя людзі могуць рабіць закід, што Князь-Гаспадар ня тое веры, дык і Царква заняпала“. Япіскапы-ж адказалі што ў Баўгарыі і Сэрбіі здаўна мясцовыя япіскапы пастаўляюць першага япіскапа. Важна тое, што дабрадатнасьць Духа Сьвятога не абмяжоўваецца асобамі, і старажытныя правіла дазваляе япіскапам пастаўляць першага япіскапа. Сабор пісаў: „Мы захоўваем правілы Айцоў, клянём ерасі, шануем Патрыярха Канстантынопальскага й іншых, маем з імі тую самую веру, але адкідаем бязпраўную ў царкоўных справах уладу, прысвойваную грэцкімі імпэратарамі. . .“ (Гіст. Царк. Архіяп. Філірэта,Пэрыяд 3, ст.8, Масква 1857).

Сабор япіскапаў згадзіўся на кандыдата Архім. Грыгора Цымблака. Калі пасы В. К. Вітаўта з кандадатам Архім. Грыгорам Цымблаком прыбылі ў Канстантынопаль, Патрыярх Еўфіміі II бачыўся ўжо з Мітрп. Фоціям які скардзіўся на В. К. Вітаўта. Патрыярх прыняў пасолў, але адмовіўся высьвяціць на мітрапаліта В. К. Літоўскага прысланага Архім. Грыгора Цымблака. Разгневаны В. К. Вітаўт пастанавіў усё-ж выканаць свой замер. У палове 1415 году зноў быў скліканы Сабор з мэтай узьвядзеньня Архім. Грыгора Цамблака ў сан Мітрапаліта, без патрыяршае згоды. Япіскапы зварочвалі ўвагу В. К. Вітаўту на патрэбу згоды Канстантынопальскага Патрыярха. В. К. Вітаўт, хоць з гэтага быў незадаволены, але бяручы на ўвагу просьбу япіскапаў, зноў пасылае пасолў да Патрыярха, каб атрымаць ягонае багаславенства, вызначаючы дату адказу на дзень Св. Ільлі, 20 ліпеня, а як апошні тэрмін, дзень Успеньня Прасьвятое Багародзіцы 15 жнівеня. У гэтым часе патрыяршыя пасы, варочаючыся з Масквы, затрымаліся ў Наваградку

працяг на 7-й бачыньцы

ВЯЛІКІ САБОР Б.А.П.Ц. Ў НАВАГРАДКУ

ВІТАЎТ, Вялікі Князь Літоўскі, ініцыятар Наваградзкага Сабору.

У нядзелю, 13-га лістапада сёлета, Парафія Св. Кірылы Тураўскага ў Ню Ерку, супольна з Парафіяй Жыравіцкай Божай Маці ў Гайлэнд Парку й Парафіяй Сьвятой Троіцы ў Дораты, адзначылі ўгодкі Вялікага Сабору БАПЦ, які адбыўся ў лістападзе 1415-га г. ў Наваградку.

Божую Службу ачоліў Уладыка Архіяпіскап Мікалай у саслужэньні Прат. Карпа, а. Александра й Дыякана а. Расьціслава Войтэнка.

Падчас абеду, Уладыка Мікалай прачытаў зьмястоўны рэфэрат на тэму „Наваградзкі Сабор". Скарочаны тэкст рэфэрату друкуецца ў царкоўным часапісе БАПЦ *Голас Царквы* ў нумары 48-м.

Мінула ўжо 562 гады, ад даты склікання Наваградзкага Сабору БАПЦ. Сучасная Беларуская Праваслаўная Аўтакефальная Царква, аналізуючы падзеі рэлігійнага й палітычнага жыцьця тагочаснага ВКЛ лічыць, што Наваградзкі Сабор меў асабліва вялікае значэньне, у першую чаргу, для кансалідацыі й замацаваньня Царкоўнага жыцьця на тэрыторыі сваёй Дзяржавы, падругое, Літва хацела ўнезалежніцца ад Канстанцінопальскага Патрыярха, прынамся так далёка, каб выбар і пастаўленьня свайго Мітрапаліта для Літвы, адбывалася бяз згоды Канстантынопаля.

Справа суадносін Літоўскай Мітраполіі да Патрыярха, асабліва заваострылася пасьля таго, калі Канстантынопальскі Патрыярх не зацьвердзіў кандыдатуры на Мітрапаліта для Літвы Архімандрыда Рыгора Цамблака, які быў выбраны на Саборы ў Наваградку ўсім праваслаўным духавенствам Літвы, а Вялікі Князь Вітаўт ад сябе прасіў Патрыярха зацьвердзіць выбар. Пасьля гэтага, як Патрыярх адмовіўся зацьвердзіць выбары, тагды Сабор выбірае Рыгора Цамблака на Мітрапаліта, бяз згоды Патрыярха, бяручы за аснову кананічныя правілы, што двух або трох япіскапаў пастаўляюць Першага Япіскапа.

Пазьней Канстантынопаль прызнаў пастановы Сабору, а Гыгор Цамблак застаўся Мітрапалітам Літвы аж да самай сваёй сьмерці.

Такім парадкам БАПЦ, даклпдней ЛАПЦ, пасьля Наваградзкага Сабору, застаецца Царквою Незалежнай, Аўтакефальнай аж да канца 18-га стагодзьдзя, да часу акупацыі Літвы Расеяй.

— М. Г.

Група сястрыц (першы рад) зьлева направа: Л. Корчык, М. Варабей і Г. Яновіч. Другі рад: М. Данілюу, А. Курыла, З. Гарошка, О. Тулейка й В. Яновіч.

Натуральнае Права й Канстытуцыя Б.Н.Р.

Шэсьцьдзесятыя ўгодкі Першага Ўсебеларускага Кангрэсу БНР, што адбыўся ў сьнежні 1917 г. ў Менску, ды які мы сёлета ўрачыста сьвяткуем у свабодных краінах усяго сьвету, напамінаюць нам аб бязпраўным жыцьці нашага народу на Бацькаўшчыне.

Універсальная ідэя справядлівасьці, што завецца Натуральным Правам (Lex Naturae) ды якая была бязпрэчным законам прагалошаньня Незалежнай Беларускай Народнай Рэспублікі, маець даўгую, больш за 2000 гадоў гісторыю.

Яшчэ ў працах Платона й Арыстоцеля многа гаворыцца аб справядлівасьці й натуральных правох чалавека.

У 308м годзе, старое эры, грэцкі філёзаф ЗЭНО агалошвае сваю новую тэорыю — Стоікаў. Аснаўнымі прынцыпамі дактрыны Стоікаў, ёсьць праблема этыкі й палітыкі, ды праблема права й справядлівасьці. Стоікі прызнаюць свабоду й роўнасьць усіх перад законам, ды іншыя людзкія правы. Ад Стоікаў ідэя Натуральнага Права была перанятая Рымам, дзе гэтае права сталася законам усей Рымскай Імпэрыі. Цыцэрон, у сваёй працы „Дэ Рэпубліка" абагульняе прынцыпы дактрыны Стоікаў да выкарыстаньня рымскім заканадаўствам. Пазьней, ідэі Натуральнага Права прысвойвае царква ды ўпісвае іх да кананічнага права. У сярэднія вякі, такім парадкам, Натуральнае Права падпарадкоўваецца ўплывам царквы ды знаходзіцца ў поўнай згодзе з царкоўнай дактрынай.

У пэрыяд позьняга сярэднявеча Натуральнае Права йзноў становіцца аб'ектам філязофскіх разважаньняў, але й надалей яно яшчэ застаецца ў згодзе з царквою.

У 1625м годзе Гротіус выступае супраць падпарадкаваньня Натуральнага Права Царкве. Ён узалежнівае Натуральнае Права ад сацыяльна-палітычных і грамадзка-гаспадарскіх праблемаў народу.

Лэйк і Джэфэрсон успрыймаюць Натуральнае Права як ідэю Універсальнага Права, ды ўважаюць гэтыя законы галоўным элемэнтам Амэрыканскай Рэвалюцыі.

Натуральнае Права ня ёсьць абстракцыяй; яно маець багатыя вызваленчыя традыцыі. Свабода й справядлівасьць, кажа Лакэ, ёсьць галоўным зьместам каждага ўраду й каждай дзяржавы. Справядлівасьць і свабода для ўсех людзей, нягледзячы на нацыянальныя, расавыя й рэлігійныя розьніцы. Чалавек, кажа Лакэ, ня можа гадзіцца з ніякай тыраніяй і дыктатурай. Заданьнем дзяржаўных законаў — бараніць і захоўваць свабоду сваіх грамадзян.

Калі, якая-колечы, дзяржава надужывае свой аўтарытэт, ды бязпраўна крыўдзіць сваіх грамадзян, тады чалавек мае права не падпарадкоўваца гэтым законам. Далей Лакэ кажа, што законаў ня трэба адмяняць або касаваць але захоўваць, абараняць ды пашыраць свабоду.

Значэньне Натуральнага Права — аграмаднае. Ягоным галоўным законам ёсьць вечны закон свабоды й справядлівасьці.

Усе краіны сьвету, за выняткам таталітарных і таталітарна-камуністычных, лічаць закон Натуральнага Права за аснову сваіх нацыянальных канстытуцыяў.

— М. Г.

Сп-ня М. Варабей, кіраўнічка царкоўнага прыняцьця.

УЛАДЗІМЕР БУКОЎСКІ Ў ДЭТРОІЦЕ

Усім, добра знаны дысыдэнт, Уладзімер Букоўскі, змагар за вызваленьне чалавека ад савецкага нявольніцтва, 16га лістапада г.г. завітаў да Дэтройту, як госьць AFL- CIO.

На абедзе, які быў зладжаны ў гонар Сп. Букоўскага, прысутнічалі прадстаўнікі ўладаў, прадстаўнікі ад розных грамадзкіх і этнічных арганізацыяў ды прадстаўнікі прэсы. Ад беларусаў было двух прадстаўнікоў: Спадар Інж. Янка Бруцкі й Спадар Др. Ю. Сажыц.

Адказваючы на розныя пытаньні, якія ставіліся У. Букоўскаму, ён адказаў, што чалавек, жывучы ў вольным сьвеце ня можа навет сабе ўявіць стопня нявольніцтва, маральнага й фізычнага ўціску на чалавека ў Савецкім Саюзе.

Спачатку людзі мелі надзею, казаў У.Букоўскі, што Гэльсінская Дэклярацыя прычыніцца да адпружаньня нутраных суадносінаў паміж савецкім рэжымам і савецкім чалавекам. Нажаль, так ня сталася: людзі хутка пераканаліся, што „Гэльсінкі" ня прынясуць ніякага палепшаньня. Далей У. Букоўскі сказаў, што савецкі чалавек усёжтакі верыць, што ЗША павінны больш рашуча выступіць у абароне людзкіх правоў. Варта пры гэтым прыпомніць што У. Букоўскі атрымаў свабоду праз ягоную вымену на лідэра камуністычнага руху ў Чылі Луіза Карвеляна Лэпэ.

—В. С.

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ

працяг з 8-й бачынкі

ры: вера нашых продкаў — традыцыйная вера, і вера новая, праваслаўная. Разам яны твораць адзіную праваслаўную беларускую Царкву, а народ наш часта завець яе проста „нашай верай".

—А. Асіповіч

60-я Ўгодкі Першага Ўсебеларускага Кангрэсу й Дзень Герояў Беларусі ў Таронце

60я ўгодкі Першага Ўсебеларускага Кангрэсу, што адбыўся ў сьнежні 1917 г. ў Менску, і Дзень Герояў Беларусі, Беларусы Канады адзначалі ў нядзелю 27 лістапада ў залі Беларускага Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру ў Таронце.

Перад урачыстым сходам, які арганізаваў Каардынацыйны Камітэт Беларусаў Канады, у беларускіх царквох Сьв. Кірылы Тураўскага й Сьв. Еўфрасініі Полацкай адслужаны былі Сьв. Літургіі й Паніхіды за Герояў Беларусі.

Урачысты сход, якім кіраваў старшыня ККБК Др. Б. Гагуля, пачаўся адчытаньнем прывітаньня Старшыні Рады БНР Др. В. Жук-Грышкевіча. Старшыня Рады БНР прадставіў абставіны, у якх Першы Ўсебеларускі Кангрэс арганізаваўся й адбываўся, манумэнтальныя вынікі працы Кангрэсу – утварэньне Беларускай Рэспублікі – што завяршылі Беларускую Нацыянальную Рэвалюцыю, ды кансэквэнтна ўтварэньне новае пары ў гісторыі Беларусі, пары змаганьня за аднаўленьне незалежнай беларускай дзяржавы.

– „Змаганьне гэта сталася абавязкам усіх Беларусаў, усяго Беларускага народу, а тым больш, тэй часткі яго, што знаходзіцца ў вольным сьвеце." – цьвердзіў Старшыня Рады БНР.

Зьмястоўны даклад на тэму дня прачытаў наш госьць з Дэтройту Маг. В. Плескач.

Пашана памяці беларускіх герояў што аддалі жыцьцё за волю Беларусі было аддана хвілінай маўчаньня пасьля зачытаньня старшынём ККБК сымбалічнай лісты Герояў Беларусі, ды агульным адсьпяваньнем „Сьпі пад курганам герояў..."

Беларускі Нацыянальны Гімн завяршыў урачыстасьць, клічам якое сталіся словы Старшыні Рады БНР:

Хай жыве вольная, незалежная й непадзеленая Беларуская Народная Рэспубліка!

Слава Героям – Арганізатарам і Дэлегатам Першага Ўсебеларускага Кангрэсу!

Проч зь Беларусі расейскую бальшавіцкую ўладу узурпаваную Масквой!

Мой Адказ...

* * *

Падчас Сустрэчы Беларусаў Паўночнай Амэрыкі, 6 верасьня 1976 г. ў Гайлэнд Парк, Старшыня Галоўнай Управы БАЗА, Сп. Шукелойць,сказаў, што быццам я адмовіўся перадаць канцэлярыю й архіў БАЗА наступнай Галоўнай Управе.

У сувязі з тым, што гэткі закід супраць мяне быў зроблены публічна й безпадстаўна, я лічу сваім маральным абавязкам давесьці да публічнага ведама наступнае:

1) Няпраўдай ёсьць, што я не перадаў канцылярыі БАЗА, а праўдай ёсьць што канцылярыя сакратара й скарбніка была й засталася ў валоданьні Сп. Васіля Русака, які быў скарбнікам і сакратаром арганізацыі адначасова.

2) Усе пратаколы Галоўнай Управы БАЗА засталіся ў папцы сакратара й былі пераданыя новай Управе.

3) Няпраўдай ёсьць, што архіў БАЗА за мінулыя гады я не перадаў новавыбранай Управе, а праўдай ёсьць, што згодна пастановы 11-га Кангрэсу БАЗА, ён знаходзіцца ў архіве Фундацыі П. Крэчэўскага.

4) Праўдай ёсьць, што новавыбраная Галоўная Управа БАЗА, яшчэ да гэтага часу не аплаціла маіх канцэлярыйных рахункаў. Усе рахункі мае скарбнік Галоўнай Управы, Сп. Васіль Русак.

5) Праўдай ёсьць, што Галоўная Ўправа БАЗА, апрача неаплачаных канцэлярыйных рахункаў, вінавата мне каля 1000 даляраў за мае паездкі да Вашынгтону, Чыкага, Бастону й іншых гарадоў ЗША за пэрыяд маіх двух кадэнцыяў старшынства Галоўнай Управы БАЗА.

6) Праўдай ёсьць, што 16-ы Кангрэс БАЗА вынес пастанову, ня прыймаць маёй справаздачы за апошнюю кадэнцыю (глядзі газэту *Беларус* №218). Цікава, якімі пастановамі й законамі карыстаўся Кангрэс, прапануючы й прыймаючы гэтую неабаснаваную ніякімі статутовымі законамі пастанову? Няпрыняцьце справаздачы, гэта адначасна ёсьць ліквідацыяй арганізацыі.

7) Праўдай ёсьць, што рэвізыйная камісія не правяла рэвізіі маёй справаздачы, якая складаецца з 12-х кнігаў розных дакумэнтаў. Галоўны рэвізор, якому былі даручаныя да перагляду мае матар'ялы, ня зрабіў рэвізыі, не напісаў пратаколу рэвізыі й не зрабіў для Кангрэсу ніякай прапановы.

У сувязі з вышэй паданымі фактамі, лічу патрэбным вызначыць спэцыяльную камісію, якая дакладна праверыць усё, што датычыцца перадачы маіх актаў БАЗА й урэгулюе ўсе неаплачаныя рахункі. Суму 1000 даляраў за мае паездкі, я ня буду спаганяць ад арганізацыі БАЗА, але рэшта маіх рахункаў павінны быць аплачаны.

У мяне застаецца да справаздачы 12 кнігаў дакумэнтаў за апошнюю маю кадэцыю, якія ня былі прынятыя Кангрэсам.

Да перадачы застаюцца машынка да пісаньня й 2 пячаткі якія я сам замовіў. На працягу 25 гадоў Галоўная Управа ўжывала іншыя пячаткі, каторыя знаходзяцца ў сакратара, так што я лічу безпадстаўным закід Сп. Шукелойца, каторы гаворыць, што бяз гэтых пячатак, ён ня можа весьці сваёй працы. Я поўнасьцю запярэчваю праўдзівасьць усіх закідаў Сп. Шукелойца й дамагаюся каб Сп. Шукелойц публічна перапрасіў мяне ў беларускай прэсе.

– *Др. Р. Гарошка*

З Хронікі Штату Мічыган

Этнічная Рада Мічыгану наладзіла 2 кастрычніка 1977 вялікі банкет у гонар некалькіх асоб з розных нацыянальнасьцяў. Ім была ўручана спэцыяльная грамата-адзначэньне за іх многагадовую й самаахвярную працу ў грамадзкім, культурным і палітычным кірунку ў Штаце Мічыган, а асабліва ў мэтраполіі Дэтроіту.

У 1977 годзе асаблівае прызнаньне было выражана шасьці асобам, сярод якіх быў і Мгр. Васіль Плескач, шматгадовы працоўнік на гэтай ніве ад беларускай нацыянальнай групы.

У прыняцьці, так званым International Gala II, якое адбылося ў адным з найпрыгажэйшых рэстаранаў гораду Troy „San Marino" прынялі ўдзел больш як 500 асоб, прадстаўнікоў ад розных этнічных групаў, афіцыяльных рэпрэзэнтантаў ад губэрнатара Штату Мічыган, маёра гораду Дэтройту й другіх навуковакультурных амэрыканскіх установ.

Старшыня Рады Дырэктараў Этнічнай Рады Мічыгану асабіста ўручыў кожнаму з „этнікаў" году (Ethnic of the Year) спэцыяльнае адзначаньне, падкрэсьліўшы заслугі й працу кожнага для культурнага разьвіцьця штату, а асабліва гораду Дэтройту.

Проч гэтага, быў наладжаны вялікі канцэрт і спэцыяльная выстаўка, якая асабліва выразна паказвала дасягненьні этнічных групаў Мічыгану й спапулярызавала вялікую ролю, якую адыгрываюць розныя нацыянальнасьці ў культурным жыцьці амэрыканскага народу. Як відаць з копіі ліста Старшыні Рады Дырэктараў, James V. Bellanca, Jr., у 1977 годзе былі адзначаныя наступныя нацыянальнасьці – француская, амэрыканская (2 разы), баўгарская, вэнгерская й беларуская.

Трэба тут зазначыць, што гэтае адзначэньне знайходзіць вялікае прызнаньне сярод Амэрыканцаў і амэрыканскіх афіцыяльных чыньнікаў. Так напрыклад, у папярэдніх двух гадох гэтае высокае адзначэньне было прызнана вядомым грамадзка-палітычным амэрыканскім дзеячам, як нпр. былому губэрнатару Штату Мічыган, Mennen G. Williams, цяперашняму судзьдзі найвышэйшага суду Мічыган, быламу прэзыдэнту Detroit Edison Co. і вядомаму дзеячу Walter Cisler, судзьдзі найвышэйшага суду штату Mc. Cree.

Імёны адзначаных былі занесены ў афіцыяльныя архівы гораду Дэтроіту й Штату Мічыган і там астануцца, як доказ, што прадстаўнікі розных нацыянальнасьцяў былі адпаведна ацэнены амэрыканскімі ўрадовымі чыньнікамі й амэрыканскаю апініяю.

Беларуская група вельмі ганарыцца што й яна належна была ацэнена, асабліва з увагі на тое, што 20 гадоў таму назад Амэрыканцы нават ня ведалі, што існуе Беларусь і што маюць многа грамадзян беларускага паходжаньня.

Губэрнатар штату й маёр гораду Дэтроіт выдалі спэцыяльныя праклямацыі, а Рада Гораду Дэтроіт з гэтае нагоды выдала спэцыяльную рэзалюцыю, якая выразна падкрэсьлівае значэньне этнічных групаў у жыцьці Дэтроіту.

Дзьве праклямацыі й рэзалюцыя Рады Гораду Дэтроіт сьцьвярджаюць факт, што этнічныя групы ёсьць цяпер складовай часткаю амэрыканскага жыцьця й служаць для дабра й разьвіцьця ўсяго амэрыканскага народу.

– *С. В.*

ДА ГАДАВІНЫ ПАСТАЎЛЕНЬНЯ МІТРАПАЛІТА ГРЫГОРА ЦАМБЛАКА Ў НАВАГРАДКУ Ў 1415 ГОДЗЕ

працяг з 5-й бачыны

й былі паінфармаваны ў справе жаданьня мець свайго мітрапаліта ў Вялікім Княстве Літоўскім, і на іхнюю прапанову перанесена справу пастаўленьня мітрапаліта на дзень Св. Піліпа 14 кастрычніка.

Прайшлі ўсе намечаныя даты, але згоды Патрыярха не атрымана. Тады В. К. Вітаўт зноў склікае Сабор, каб паставіць Архім. Грыгора Цамблака на мітрапаліта. Па думцы гісторыкаў, 15 лістапада й была праведзена Хіратонія Грыгора Цамблака на Мітрапаліта Вялікага Княства Літоўскага. Мітрап. Грыгор узначальваў мітраполію й кіраваў ёю з 1415 па 1420 г.

Вялікае Княства Літоўскае, у той час, мела асновы на сваю незалежную Праваслаўную Царкву, узначаленую мітрапалітам выбраным сваім Саборам Япіскапаў. Яно было вялікаю й магутнаю дзяржаваю й зразумела не хацела зьмірыцца з фактам, што мітрапаліт Фоці кіраваў Праваслаўнаю Царквою Вялікага Княства Літоўскага з варожае Масквы. Канстантынопальскі Патрыярх мусяў узважыць існуючую сытуацыю й задаволіць просьбу В. К. Вітаўта й Сабору Япіскапаў.

Як мы бачым, адбывалася вялікае змаганьне на ўстанаўленьне свае аўтакефальнае мітраполіі, якую мелі на той час іншыя народы.

Гэты выпадак стаўся пачаткам падзелу мітраполіяў Вялікага Княства Літоўскага й Масквы.

Пасьля падзелу мітраполіяў устанавілася практыка выбару мітрапалітаў для мітраполіі з мясцовага духавенства самымі праваслаўнымі ў Наваградку або ў Вільні з багаславеньнем Канстантынопальскага Патрыярха. Усе далейшыя мітрапаліты выбіраліся й пастаўляліся япіскапамі Літоўскае (Беларускае) мітраполіі. Аднак правіла атрыманьня папярэдняга багаславенства ад Патрыярха было парушана пры выбары Мітр. Макара. Мясцовая летапісь паведамляе: „Сабраліся тады япіскапы: уладзімірскі Вассіян, луцкі Іона й паставілі Архімадрыта Макара, а да Патрыярха за багаслаўленьне паслалі старца Дыяніса й манаха Германа." Патрыярх зацьвердзіў Макара, але прыслаў свайго апокрысіярыя сказаць наступнае: „У будучыне не пастаўляйце мітрапаліта пакуль не атрымаеце ад нас багаславенства, хіба толькі здарыцца вялікая патрэба." Япіскапы-ж у сваім выясьненьні сказалі: „Мы не адкідаем старавечных звычаяў Саборнае Царагорадзкае Царквы й багаславеньня нашага айца Патрыярха, а зрабілі гэта па патрэбе, як і перад намі зрабілі так нашыя браты япіскапы пры Вялікім Князю Вітаўту, паставіўшы мітрапалітам Грыгора Цамблака." (Макарій, IX. Ст. 83, 141-143)

– *Прат. Васіль Кэндыш*

BUKOVSKY IN CHICAGO

continued from page 2

KGB agents, that is, the executioners of our people, those who shot down the striking workers, those who keep the participants in the human rights movement rotting in jail. Since when have hangmen been considered to be the representatives of those hanged?

Who needs such an 'exchange of people'? It merely lends a respectable coloring to phony Soviet institutions, but it does not help our peoples to better understand each other.

Адзначэньне Працы Сп-ства Тулейкаў

Спадарства Тулейкі

Другою часткай царкоўнай урачыстасьці (13.11.1977), было адзначаньне шматгодняй працы Сп-ва Тулейкаў. Спадар Міхась Тулейка ад 1949-га году, адразу па сваім прыезьдзе ў ЗША, быў актыўным сябрам многіх беларуска-грамадзкіх арганізацыяў. Усё ягонае жыцьцё на працягу блізу трыццаці-годняга пэрыяду, было перапоўнена грамадзкай працай і працай для БАПЦ. Усе беларусы, жыхары Ню Ёрку й ваколіц, заўсёды бачылі ў сваіх шэрэгах заклапочаную й жывую постаць Міхася Тулейкі. Ніводная падзея ў нашым супольна-грамадзкім жыцьці ня абышлася бяз Ягонага ўдзелу. Ён быў усюды: Старшынём Галоўнай Управы БАЗА, Старшынём Акругі БАЗА, настаўнікам беларускай суботняй школкі, Старшынёю Згуртаваньня Беларускай Моладзі, Скаўт-Майстрам, Рэгентам царкоўнага хору й нецаркоўнага, Старшынёю Парафіяльнай Рады й Сакратаром Парафіяльнай Рады. Працавіты, дысцыплінаваны й аж да драбніц дакладны.

Сп. М. Тулейко адышоў ад актыўнай беларускай працы, толькі пасьля таго, калі стан Ягонага здароў'я патрабаваў даўжэйшага адпачынку.

Вітаючы Спадарства Тулейкаў, Спадарыня Зіна Станкевіч расказала аб юнацкіх гадох ягонага жыцьця, а Спадар Уладзімер Курыла расказаў аб ягонай грамадзкай працы ды ўручыў Сп. М. Тулейку ганаровую табліцу ад усёй беларускай калёніі Ню Ёрку й ваколіц; Спадарыні Олі Тулейко, Спадарыня Марыся Верабей паднесла прыгожы букет розаў.

На заканчэньне Сп. М. Гарошка выказаў шчырую падзяку сястрыцам, Сястрыцтва Прыходу Св. Кірылы Тураўскага, Спадарыням: Марысі Верабей, Галіне Яновіч, Тэрэсе Міцкевіч, Спадарышні Марысі Міцкевіч і Старшыні Сястрыцтва, Спадарыні Зіне Гарошка.

Урачыстасьць была закончана малітвай, якую прачытаў Уладыка Архіяпіскап Мікалай.

—*М. Г.*

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
і
ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ
ўсім падпішчыкам, знаёмым і ўсім беларусам
жадае
РЭДАКЦЫЯ ГАЗЭТЫ „ЧАС"

З КАЛЯДНЫМІ СЬВЯТАМІ Й НОВЫМ ГОДАМ
Высокадастойных Уладыкаў Нашых
МІТРАПАЛІТА АНДРЭЯ,
АРХІЯПІСКАПА МІКАЛАЯ,
Пачэснае Сьвятарства, Царкоўны Клер БАПЦ
і Ўвесь Беларускі Народ
вітае
ПАРАФІЯЛЬНАЯ РАДА Й СЯСТРЫЦТВА САБОРУ
СВ. КІРЫЛЫ ТУРАЎСКАГА Ў НЮ ЁРКУ

Вясёлых Калядаў, Шчасьлівага Новага Году,
ўсім Парафіянам і Знаёмым
жадае
а. Александар Яноўскі

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ І ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ
ЎСІМ ПРЫЯЦЕЛЯМ І ЗНАЁМЫМ, ЖАДАЕ
М. ГАРОШКА З СЯМЬЁЮ

Я. ЮХНАВЕЦ

Дождж мінуў. Ты вецер у дастатку
цяпер пагавары за кроплі галасна.
Барзьдзі да дрэў.
Пасьля дажджу, бы арфы новыя,
яны
гучней адкліканцца...

У роўні сваіх часінаў доўга
дрэвы добрасьцяй дажджын зіхцелі.
Уночы толькі вецер іх крануў,
бы месяц пырскаўся зь нябёснае купелі.

* * *

Каламатым пакульлем — над рэчкай туман.
На сьцежках зорных — крыкі журавоў.
Зьнямоглы красаваньнем — уцеху адцьвітаньня,
здаецца, вецер па ўзьбярэжжы вёў.

Ён штогод над журботай хваляў
дажджжавыя пасмы разьвівае.
Штогод асеньняю парою
сьвет неспакметна старасьць забаўляе.

* * *

Зоры рэдкія іскрацца, як раса,
і вецер лёгкі —
дыханьне дзіцяці.

Сад губляецца ў пацемках,
і крокі —
гамонка немаўляці.

Калі-б месяц засьвяціў раней
і вецер лёгкі
сьцішыў шамценьня лісьця,
я пэўна,
глушэц зямлі далёкі,
падслухаў Бога прыйсьця.

* * *

Усё зьбянтэжыць можа сьляпых душой
яны ратуюцца пад іншай галавой.

Ім прыхамяць радзьвіцца ў знаку кажным
навет прыдарожным, навет у гаражным.

Калі Бог ім пасылае болясьць
вінуюць шчыра: касьцям ня трэба водрасьць.

Мой верш наўмысны, валей заўваж ты вецер!
Душу карціўых пладзінёй увеціш.

Далінамі ймкні, хавайся ў садох, у лесе —
раны астудзі жыцьцё што весьцяць.

* * *

Так ціха што навет, здаецца,
сам разсыпаўся ў ціхату.
Сонца заходу, бы скронь бражовая неба.
І час усялякі далёкі, бяспамятны,
бадай зрабіўся вячорнай зарой.

Ветру няма — ён за дзень ацяплеў,
ляпуецца скрасьці ўражаньні дрэў.
Цішэй позірку возера сьвеціцца.
Чарот і трысьцё — валасы абмяклыя
на плечы бярэжжаў апалі.

У гэты вечар, блізу сьвята-сьвяточны,
цела аціхла маўклівай пакорай...

Сонца зайшло.
І на сьцежку, ступіўшы, зноў —
заўтрашні дзень
турботай
пакорыць.

Ліст у Рэдакцыю

Вельмі Паважаны Спадар Рэдактар!

Не адмоўце на балонках Вашай паважанай газэты зьмясьціць наступнае: На мой папярэдні ліст „Цікавая тэма," зьмешчаны ў *Беларускім Часе* №11-м, я атрымаў некулькі лістоў з просьбаю, больш дакладна, выясьніць назовы: „Старая вера" або „Правера" і „Стараверы".

Адказваючы на гэтае пытаньне, я хочу зацеміць, што абодва гэтыя назовы значна розьняцца адзін ад другога. Тагды, калі назоў „Старая вера" або „Правера" абазначае нашую старую веру дахрысьціянскай эры, то назоў „Стараверы" ёсьць назовам рэлігійнай сэкты, якая паўстала праз раскол Маскоўскай Праваслаўнай Царквы ў 17 м і ў другой палове 18га стагодзьдзяў. Прычынай расколу, як ведама, была забарона карыстаньня царкоўнымі пісанымі кнігамі, а толькі друкаванымі, якія былі ўведзены да царкоўнага карыстаньня, замест пісаных.

Назоў старых пісаных кнігаў стаўся пазьней і назовам іхняй сэкты („Стараверы").

Зусім іншая справа „ПРАВЕРЫ" беларускага народу. У нашым народзе глыбока закараніліся й перахаваліся духовыя традыцыі нашай мінуўшчыны. А гэта прамаўляе затым, што нашая „Правера" была апрычонай верай, ды зусім ня была падобнай да традыцыйных „вераў" нашых суседзяў. Ейная моц прамаўляе затым, што нягледзячы на даўгія імкненьні нашых ворагаў вырваць з душы беларускага народу ягоную спадчыну, ягоную веру, ніколі ня мела посьпеху.

Духовыя традыцыі знайшлі сваё адбіцьцё ў многіх аспэктах жыцьця нашага народу. Калядныя сьвята, напрыклад, захаваліся ў сваёй чысьціні ды сьвяткуюцца й па сяньняшні дзень. Дзяды, перадусім — гэта культ пашаны для памершых ды глыбокая вера ў пазагробнае жыцьцё.

Беларуская „Старая Вера" або „Правера" захавалася аж да апошняга часу. Таму ў нашым народзе ёсьць сяньня, як-быццам, дзьве ве-

працяг на 6-й бачыны